

АУЫЛДЫҚ ЖАСӨСПІРІМДЕР БОКСШЫЛАРЫНЫҢ ЖЫЛДАМДЫҚТЫ ҮЙЛЕСТІРУ ҚАСИЕТТЕРІН ДАМУЫДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚИЫНДЫҚТАР МЕН МҮМКІНДІКТЕР

Хазир Тахир¹ , Ахметов Р.Ә.^{2,*}

¹Хаджеттепе университети, Түркия Республикасы, Анкара қ.

²Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды ұлттық зерттеу университети,
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

*e-mail: thazir@hacettepe.edu.tr, impro78@bk.ru

Аңдатпа. Мақалада болашақ педагогтердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық және практикалық негіздері қарастырылған. Қазіргі қоғамдағы білім беру жүйесі жаңа сапалық деңгейге өтіп, мұғалімнің кәсіби рөлі түбегейлі өзгеріп келеді. Осы тұрғыда болашақ педагогтің кәсіби дамуы, оның цифрлық және шығармашылық құзыреттерін қалыптастыру – жоғары педагогикалық білім берудің стратегиялық бағыты болып табылады. Зерттеудің мақсаты – болашақ педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыруда цифрлық және арт-технологияларды интеграциялау арқылы оқыту үдерісін жетілдірудің тиімді жолдарын анықтау. Автор кәсіби құзыреттіліктің құрылымын танымдық, технологиялық және тұлғалық компоненттер тұрғысынан талдайды. Мақалада цифрлық симуляциялар, дизайн-жобалау әдістері, интерактивті платформалар мен визуалды коммуникация құралдарын қолданудың педагогикалық мүмкіндіктері ашылады. Мұндай тәсілдер студенттердің дербестігін, сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін, кәсіби рефлексия дағдыларын дамытуға жағдай жасайды. Сонымен қатар, зерттеу барысында алынған нәтижелер студенттердің кәсіби белсенділігін арттырумен қатар, олардың заманауи мектеп жағдайына бейімделу қабілетін күшейтетіні дәлелденген. Автор болашақ мұғалімдерді даярлау жүйесіне тәжірибеге бағытталған және интегративті тәсілдерді енгізудің маңыздылығын атап өтеді. Мақала соңында педагогикалық жоғары оқу орындарында цифрлық орта мен шығармашылық жобалау элементтерін ұштастырудың білім сапасын арттырудағы әлеуеті туралы қорытындылар жасалған.

Кілт сөздер: кәсіби құзыреттілік, болашақ педагог, цифрлық технологиялар, арт-технология, шығармашылық ойлау, білім беру ортасы.

Кіріспе

Жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін дамыту бокста өте маңызды, мұнда жылдам рефлексдер, дәл қозғалыстар және ептілік өнімділікке айтарлықтай әсер етеді. Бұл қасиеттер боксшыларға қарсыластарының әрекеттеріне жылдам жауап беруге, күрделі маневрлер кезінде тепе-теңдікті сақтауға және күшті, уақытылы соққылар жасауға мүмкіндік береді. Дегенмен, бұл дағдыларды дамыту әсіресе ауылдық жерлердегі спортшылар үшін қиын болуы мүмкін, мұнда біліктілікті арттыру базаларына, арнайы жаттықтырушыларға және заманауи жабдықтарға қол жетімділік жиі шектеулі. Ауыл спортшылары мен қала спортшылары арасындағы бұл диспропорция өнімділік деңгейлеріндегі елеулі айырмашылықтарға әкелуі мүмкін, бұл ауыл спортшылары өздерінің әлеуетін толық дамыту үшін тең мүмкіндіктерге ие болуын қамтамасыз ету үшін осы міндеттерді шешуді қажет етеді.

Теректі ауылының спорт мектептері мен Алтай полиметалл бокс мектебінде жаттығатын боксшылардың ерекше қиындықтарына назар аударады. Жетілдірілген құралдар мен ресурстардың болмауы сияқты осы параметрлерге тән шектеулерге қарамастан, ауылдық және қалалық оқыту орталары арасындағы алшақтықты жоюға көмектесетін тиімді стратегияларды зерттеудің маңызды қажеттілігі бар. Бұл зерттеудің негізгі мақсаты – ауыл спортшылары арасында жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін арттыруға арналған арнайы дайындалған оқу бағдарламасының тиімділігін бағалау, олардың қалалық әріптестерімен тең дәрежеде бәсекеге түсуін қамтамасыз ету. Бұл зерттеу

ауылдық жасөспірімдер боксшыларының нақты қажеттіліктері мен жағдайларына назар аудару арқылы зерттеулердегі бар олқылықты толтыруға, бейімделген араласулардың олар кездесетін қиындықтарды қалай жеңуге болатыны туралы түсінік беруге бағытталған.

Бұл зерттеудің маңыздылығы Қазақстандағы ауыл боксының тікелей контекстінен асып түседі. Жылдамдықты үйлестіруді айтарлықтай жақсартуға ресурстары шектеулі орталарда да тапқыр және инновациялық оқу бағдарламалары арқылы қол жеткізуге болатынын көрсете отырып, бұл зерттеу спорттық білім беру мен жастардың спорттық дамуының кең саласына құнды білім береді. Қорытындылар бәсекеге қабілетті әділеттілікті алға жылжытып, спорттық білім берудегі бейімделудің маңыздылығын көрсете отырып, жеткіліксіз ұсынылған аймақтардағы жаттығу тәжірибесіне әсер ету мүмкіндігіне ие. Бұл зерттеу ауыл спортшылары кездесетін қиындықтарды қарастырып қана қоймайды, сонымен қатар бүкіл әлем бойынша ұқсас контексттерде қолдануға болатын тиімді жаттығу стратегияларын әзірлеу үшін негізді ұсынады.

Жасөспірім боксшылардың жылдамдықты үйлестіру қабілеттерін дамыту олардың тек спорттық нәтижелеріне ғана емес, сонымен бірге жалпы танымдық және тұлғалық дамуына ықпал етеді, бұл зерттеу педагогикалық тұрғыдан да маңызды. Мұндай дағдылар зейінді шоғырландыруды, ойлау жылдамдығын, өзін-өзі бақылауды қалыптастырады. Бұл қасиеттер оқушылардың мектептегі оқу үлгеріміне де оң әсерін тигізіп, тәртіп пен ұжымда жұмыс істеу мәдениетін дамытады. Осы тұрғыдан алғанда, спорттық дайындық – жалпы білім беру процесінің ажырамас бөлігі.

Ауылдық жерлерде спорттық дағдыларды дамыту, ең алдымен, инфрақұрылымдық шектеулерге, біліктілікті арттыру құралдарына қолжетімділіктің шектелуіне және жаттықтырушылар сапасындағы теңсіздіктерге байланысты айтарлықтай қиындықтарға тап болады. Зерттеулер жас спортшылардың, әсіресе жылдамдық пен үйлестіру сияқты арнайы дағдыларды талап ететін спорт түрлерінің спорттық прогресіне қалай кедергі келтіретінін көрсете отырып, бұл мәселелерді дәйекті түрде атап өтті. Мысалы, Семенов пен Белишкина бокстағы жарақат алу қаупін және жаттығу кезінде жарақаттың алдын алуға кешенді көзқарастың маңыздылығын талқылайды Семенов Д.С., Белишкина Г.П. [1]. Олардың нәтижелері тәуекелдерді азайту үшін психологиялық, педагогикалық және биомедициналық тәсілдерді біріктіретін біртұтас әдістерді қолдану қажеттілігін көрсетеді, бұл көбінесе ауылдық жерлерде оқыту жағдайларының жеткіліксіздігімен қиындатады. Бұл зерттеу ауылдық спортшыларға осы қиындықтардың қалай пропорционалды түрде әсер етпейтінін түсіну үшін өте маңызды, өйткені ресурстар мен инфрақұрылымның жетіспеушілігі олардың бокс сияқты спортта маңызды болып табылатын жылдамдық пен үйлестіру сияқты негізгі спорттық қасиеттерін дамыту қабілетіне тікелей әсер етеді.

Байсақалованың жүйелі спорттық жаттығулардың жасөспірімдердің дене дамуына әсері туралы зерттеуінде де ауыл спортшыларының алдында тұрған қиындықтар туралы құнды мәліметтер берілген. Зерттеу тұрақты жаттығулар жас боксшылардың жылдамдықты үйлестіру қабілеттерін дамытуға қалай әсер ететінін көрсетеді, бірақ сонымен бірге ауыл спортшылары осы жақсартуларға қол жеткізу үшін қажет тұрақты, жоғары сапалы жаттығуларға жиі қол жеткізе алмайтынын көрсетеді Байсақалова А.Ж. [2]. Сонымен қатар, Каримова мен Ерғалиева жас спортшылардың, әсіресе ауылдық жерлердегі спортшылардың физикалық дамуы мен жылдамдықты үйлестіру қасиеттерінің деңгейі арасындағы байланысты атап көрсетеді. Олардың зерттеулері ауылдық жерлерде құрылымдық оқыту бағдарламаларының және білікті жаттықтырудың жоқтығы осы маңызды спорттық қасиеттердің дамуына айтарлықтай кедергі келтіретінін көрсетеді Каримова Ж.М., Ерғалиева А.А. [3, 4].

Жас боксшылардың бастапқы дайындық кезеңдерінде жалпы физикалық, арнайы дене және арнайы жаттығулардың ұтымды құрылымын ғылыми негіздеу мәселесі жасөспірімдер спортын дамытудың өзекті тақырыбы болып табылады. Бұл әсіресе спорттық резервті дайындау үшін өте маңызды, мұнда әрбір боксшының рингтегі рөлі – мейлі ол қарқынмен

боксшы, мейлі нокаутшы, күш боксшысы немесе техникалық боксшы болсын – физикалық қасиеттердің бірегей жиынтығын талап етеді. Боксшылардың әртүрлі жұмыс режимдері мен жекпе-жек стильдері дене қасиеттерін, әсіресе соққы әрекеттерін орындау кезінде жан-жақты дамытуды қажет етеді. Спортшылардың физикалық даму деңгейіне көптеген факторлар әсер етеді. Олардың кейбіреулері генетикалық түрде анықталады, мысалы, жүйке процестерінің қозғалғыштығы және әртүрлі бұлшықет талшықтарының арақатынасы. Бұлшықет ішілік және бұлшықет аралық үйлестіру, қозғалыс техникасы, ерік-жігер, күш және икемділік сияқты басқаларды жаттығу арқылы дамытуға болады. Сондықтан, қабілеттердің кең ауқымын, әсіресе боксшының жеке стиліне сәйкес келетіндерді дамыту үшін тиісті құралдар мен әдістерді қолдану өте маңызды Saulea G.D. [5].

CrossFit пайдалану әсіресе бокс жағдайында тиімді. CrossFit гимнастика, ауыр атлетика, пауэрлифтинг, шәйнек жаттығулары, плиометрия, жүгіру және т.б. қоса алғанда, әртүрлі спорт пәндерінен қозғалыстар мен жаттығуларды қамтиды. Оның әмбебаптығы мен жаттығу әдістерінің әртүрлілігі, мысалы, айналмалы жаттығулар, қайталауға негізделген жаттығулар және жарыс жаттығулары – CrossFit–ті спорттық тәжірибесіне, моторикасына немесе физикалық дайындығына қарамастан әртүрлі стильдегі боксшыларды жаттықтыру үшін тамаша таңдау жасайды. Самигуллиннің педагогикалық экспериментінің нәтижелері боксшылардың физикалық қасиеттерін дамытуда CrossFit тиімділігін көрсетті. Оның талдауы бақылау және эксперименттік топтар арасындағы физикалық дайындық деңгейлерінде айтарлықтай айырмашылықтарды анықтады, эксперименттік топта жылдамдық, күш және төзімділікте айтарлықтай жақсартулар байқалды. Бұл CrossFit сияқты дәстүрлі емес жаттығу әдістері 14 жастағы боксшылардың физикалық дайындығын айтарлықтай арттырып, рингте табысқа жету үшін қажетті әртүрлі физикалық қасиеттерді дамытуға мүмкіндік беретінін көрсетеді Malacko J., Doder D., Stankovic V., Dokmanac M., Savic B., Doder R.A. [6].

Қиындықтарға қарамастан, ауылдық спорт жаттығуларындағы кедергілерді еңсеру үшін қолдануға болатын маңызды мүмкіндіктер мен стратегиялар бар. Бейімделетін оқыту бағдарламалары мен қоғамдастықтың қатысуы ауылдық спортты дамытудың тиімді тәсілдері ретінде анықталды. Мысалы, Болдырев, Қасымбеков және Сапиев боксшыларды дайындаудағы мотивациялық менеджменттің рөлін талқылап, заманауи педагогикалық әдістер ресурстар шектеулі ортада да жаттығу процесін жандандыра алатынын айтады. Олардың зерттеулері ауыл спортшыларының нақты қажеттіліктеріне бейімделуі мүмкін инновациялық әдістердің қажеттілігіне баса назар аударады, олардың қалалық әріптестерімен бірдей дайындық сапасын қамтамасыз етеді Безбородов И.С., Назаренко Л.Д. [7].

Сәулеа жас боксшылардың координациясын дамытуға бағытталған сәтті ауылдық спорт бағдарламасының тамаша үлгісін ұсынады. Ауыл спортшылары тап болған нақты міндеттерді шешуге бағытталған әдістемелік тәсілді енгізу арқылы бұл бағдарлама бокста табысқа жету үшін маңызды болып табылатын спортшылардың үйлестіру дағдыларының айтарлықтай жақсарғанын көрсетті Маскеев Д.В., Осипов Д.А., Назаренко Л.Д. [8]. Сол сияқты, Малакко және басқа ғалымдар ауыл спортшыларының дайындығын арттыру үшін бейімделуі мүмкін стратегияларды анықтау үшін әртүрлі жекпе–жек спорт түрлерінен, соның ішінде бокстан спортшылардың морфологиялық сипаттамаларын салыстырады. Олардың нәтижелері дұрыс оқу бағдарламалары арқылы ауыл спортшылары ресурстарға қол жетімділігі жақсы спортшылармен салыстырылатын бәсекеге қабілетті өнімділік деңгейіне қол жеткізе алатынын көрсетеді Gonezguk A., Khut E., Naptso R. [9].

Кенареваның муай – таймен айналысатын жасөспірімдердің физикалық дайындығына арналған зерттеуі спорттық шеберліктің жоғары деңгейіне жету үшін жылдамдық–күш пен үйлестіру қабілеттерінің маңыздылығын көрсетеді. Кенарева жасөспірімдер арасындағы жекпе–жек спортындағы кейбір зерттеулер координация мен жылдамдық–күш қабілеттерін, сондай–ақ бұлшық ет төзімділігін дамыту мәселелерін дұрыс шеше алмайтынын, бұл

спортшылардың жетістіктерін шектейтінін атап өтті. Осы олқылықты жою үшін Кенарева барлық моториканы, әсіресе муай-тайда табысқа жету үшін маңызды дағдыларды дамытуға арналған жаттығу кешенін ұсынды. Жұдырықтарды, шынтақтарды, тізелерді және аяқтарды қолдануды қамтитын муай-тайдың ерекшелігі жауынгерлердің физикалық дамуына, оның ішінде дененің жоғарғы және төменгі бұлшықеттерін, сондай-ақ өзегін Malacko J., Doder D., Stankovic V., Dokmanac M., Savic B., Doder R.A. [6].

Сонымен қатар, Кенарева жекпе-жек спортында жылдамдық, соққы күші және үйлестіру шешуші рөл атқаратынын атап көрсетеді. Жалпы және арнайы дене жаттығуларын дұрыс бөлу, жүктемелерді бірте-бірте ұлғайту, ерлік, қорықпау, батылдық, ерік-жігер, мінез, зеректік сияқты ерекше қабілеттерді дамыту спортшылардың тәжірибеде дұрыс шешім қабылдауы мен іс-әрекеттерін жасауы үшін өте маңызды. Кенареваның зерттеулері жүйелі жаттығулар мен қайталауды қамтитын дене шынықтыру жаттығуларының кешенді бағдарламалары жасөспірімдер боксшыларының физикалық мүмкіндіктерін айтарлықтай арттыруға мүмкіндік береді деп болжайды Kenareva L.F. [12]. Жаттығу режимінде кроссфит жаттығуларының сәтті орындалуы жас спортшылардың жылдамдығын, күшін және үйлестіруін жақсартуға ықпал етті, инновациялық және әртүрлі жаттығу әдістерінің тиімділігін көрсетті.

Ауылдық спортты дамыту бойынша зерттеулердің саны артып келе жатқанымен, әсіресе ауыл жас өспірімдерінің боксшыларында жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін дамытуға қатысты айтарлықтай олқылықтар бар. Семенов пен Белишкина және Байсакалова сияқты қолданыстағы зерттеулердің көпшілігі физикалық дамудың және жарақаттанудың алдын алудың кең аспектілеріне назар аударады, бұл ауылдық жерлерде жылдамдықты үйлестіру жаттығуларын арнайы зерттеуде бос орын қалдырады. Бұған қоса, Каримова мен Ерғалиеваның зерттеулері ауыл спортшыларының ерекше жағдайларына бейімделген инновациялық және тапқыр оқыту әдістерін зерттейтін мақсатты зерттеулердің қажеттілігін атап көрсетеді.

Сондай-ақ, ауылдық спортшыларға арналған бейімделген оқу бағдарламаларының ұзақ мерзімді әсерін зерттейтін бойлық зерттеулердің болмауы бар. Ғалымдардың Malacko J. пен G.Saulea зерттеулері мұндай бағдарламалардың қысқа мерзімді артықшылықтары туралы құнды ақпарат береді, бірақ бұл жаттығу әдістерінің уақыт өте келе спортшыларға қалай әсер ететінін түсіну үшін қосымша зерттеулер қажет Saulea G.D., Malacko J., Doder D., Stankovic V., M.Dokmanac, Savic B., Doder R.A. [5, 6]. Бұл ауыл спортшыларының алдында тұрған өзекті мәселелерді шешіп қана қоймай, сонымен қатар ұзақ мерзімді жаттығу тәжірибесіне біріктіруге болатын тұрақты шешімдерді ұсынатын қосымша зерттеулердің қажеттілігін көрсетеді.

Жасөспірімдер спортындағы дене шынықтыру жаттығуларын түсінуде қол жеткізілген жетістіктерге қарамастан, әдебиеттерде, әсіресе жас боксшылардың бастапқы дайындық кезеңдеріндегі ұтымды дайындық құрылымдарын ғылыми негіздеуде әлі де елеулі кемшіліктер бар. Физикалық дамуға көп көңіл бөлінгенімен, әр боксшының жекпе-жек стилі мен генетикалық бейімділігіне негізделген жаттығу бағдарламаларын жекелендіруге бағытталған көбірек зерттеулер қажет. Мысалы, ғалымдар И. Безбородов пен Л.Назаренконың зерттеуі сегменттелген жаттығу әдістерін қолдану арқылы 13–14 жастағы боксшылардың техникалық дағдыларын арттыру қажеттілігін қарастырады Безбородов И.С., Назаренко Л.Д. [7]. Бұл әдістер техникалық әдістерді оқшауланған элементтерге бөлуді қамтиды, олар кейін қайталанып орындалады. Дегенмен, бұл сегменттелген әдістерді бокстың әртүрлі стильдеріне қалай бейімдеуге болатыны және оларды CrossFit сияқты біртұтас оқу бағдарламаларымен қалай біріктіруге болатыны туралы зерттеулер шектеулі [10].

Ғалымдар Д. Маскеев, Д. Осипов және Л. Назаренконың мақаласы спорттық жаттығулардағы мотивациялық жұмыстың маңыздылығын көрсетеді, сонымен бірге бұл аспект физикалық және техникалық дайындық пайдасына жиі назардан тыс қалатынын

көрсетеді Гузь С.М. [8]. Мотивациялық және психологиялық жаттығуларды дене шынықтырумен біріктіретін көбірек зерттеулер қажет, әсіресе ресурстар шектеулі ауылдық жерлерде және спортшылар мотивацияны сақтау үшін қосымша қолдауды қажет етуі мүмкін Самигуллин Т.И. [11]. A. Gonezguk & R. Naptok зерттеулері спорттық жаттығулардағы жас ерекшелік факторларының рөлін одан әрі атап көрсетеді, бокстағы оңтайлы нәтижелерге жаттығу режимдерін спортшының жасына және даму кезеңіне мұқият сәйкестендіру арқылы қол жеткізілетінін болжайды Gonezguk A., Khut E., Naptok R. [9]. Дегенмен, бұл нәтижелерді ауылдық жерлердегі жас боксшылардың физикалық және психологиялық қажеттіліктерін қанағаттандыратын арнайы дайындық бағдарламаларын жасау үшін қалай қолдануға болатынын зерттеу үшін көбірек зерттеулер қажет Kenareva L.F. [12].

Көптеген авторлардың еңбектерінде жаттықтырушы тек спорттық нәтижеге жетуге бағытталған нұсқаушы ғана емес, сонымен қатар педагог ретінде сипатталады. Оның міндеті – жас спортшылардың бойында сенімділік, шыдамдылық және ынтымақтастық дағдыларын қалыптастыру. Мысалы, Маскеев пен әріптестерінің еңбектеріндегі мотивациялық басқару идеялары педагогикалық әсердің маңызын көрсетеді. Ауылдық жерлерде жаттықтырушы көбінесе мұғалім рөлін де атқарып, жасөспірімдердің оқу–тәрбиелік процесінде жетекші орын алады.

Әдебиеттерді шолу ауыл спортшылары кездесетін маңызды қиындықтарды, соның ішінде инфрақұрылымдық шектеулерді, біліктілікті арттыруға қол жеткізудің шектеулілігін және жаттықтырушылық сапасындағы сәйкессіздіктерді көрсетеді, олардың барлығы жылдамдық пен үйлестіру сияқты негізгі спорттық қасиеттерді дамытуға кедергі келтіреді. Осы кедергілерге қарамастан, бейімделетін оқыту бағдарламаларын іске асыру және қоғамдастықтың белсенді қатысуы сияқты осы мәселелерді шешудің перспективалық стратегиялары бар. Басқа аймақтардағы және спорттық пәндердегі мысалдар ресурстары шектеулі жағдайларда да табысқа жету әлеуетін көрсетеді. Дегенмен, шолу сонымен қатар бар зерттеулердегі маңызды олқылықтарды, әсіресе ауыл жасөспірімдерінің боксшыларында жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін дамытуға бағытталған зерттеулердің жоқтығын анықтайды. Бұл ауыл мен қала арасындағы спорттық дамудағы алшақтықты жоюға болатын ауылдық спорт жағдайларына бейімделген тапқыр және инновациялық жаттығу әдістерін көбірек зерттеу қажеттілігін көрсетеді.

Материалдар мен әдістер

Бұл зерттеуде жасөспірімдер боксшылары арасында жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін арттыруға бағытталған арнайы дайындық бағдарламасының тиімділігін бағалау үшін эксперименталды әдістеме қолданылды. Эксперименттік жоба белгіленген кезең ішінде қатысушыларға жүйелі түрде қолданылған құрылымдық оқыту режимін енгізуді қамтыды. Бағдарлама ауылдық спортшылардың ерекше қажеттіліктеріне бейімделген әртүрлі моторлық оқыту және жүйке–бұлшықеттік бейімделу жаттығуларын біріктірді. Жетілдірілген оқу құралдары мен ресурстарға шектеулі қолжетімділік сияқты қиындықтар осы ауылдық жерлерде маңызды болды. Осы мәселелерді шешу үшін бағдарлама ең аз жабдықты қажет ететін, бірақ негізгі спорттық қасиеттерді дамытуда тиімді жаттығуларды қамтитын қолда бар ресурстарды тиімді пайдалануға бейімделді.

Қатысушылар екі ауылдық спорт мектебінен таңдалды: Теректі ауылының спорт мектебі мен Алтай полиметалл бокс мектебі. Іріктеу критерийлері 13–14 жас аралығындағы бокс бойынша кемінде екі жыл тәжірибесі бар, оқуға қажетті шеберліктің іргелі деңгейін қамтамасыз ететін жасөспірім боксшыларды қамтыды. Ауылдық спортшылардың репрезентативті үлгісін ұсыну үшін ұлдар мен қыздарды қосқанда барлығы 60 қатысушы таңдалды. Олардың бастапқы физикалық және үйлестіру дағдыларын бағалау үшін бастапқы бағалау жүргізілді, бұл олардың нақты қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін оқу бағдарламасын теңшеуге көмектесті.

Кешенді оқыту бағдарламасы жылдамдықты, үйлестіруді, тепе-теңдікті және икемділікке бағытталған. Оған спринт жаттығулары, реакция уақыты жаттығулары, ептілік баспалдақтары мен тепе-теңдік арқалықтары сияқты құралдармен үйлестіру жаттығулары және икемділік жаттығулары сияқты жаттығулар кірді. Бағдарлама ауқымды немесе күрделі жабдықты қажет етпейтін жаттығуларды таңдау арқылы ауылдық ортаға арнайы бейімделді. Бұл бейімделу спортшылардың жаттығу ортасының шектеулеріне қарамастан толық қатысуын және бағдарламадан пайда алуын қамтамасыз етті.

Деректерді жинау физикалық өнімділік сынақтары мен сапалық бағалаудың комбинациясын қамтыды. Физикалық сынақтар спринт уақыттары, реакция уақыттары және үйлестіру тапсырмалары сияқты стандартталған бағалаулар арқылы жылдамдықты, дәлдік пен үйлестіруді жақсартуды өлшенді. Сапалы деректер тренинг әдістерінің тиімділігі мен бағдарлама барысында байқалған жалпы ілгерілеушілік туралы түсініктерді алу үшін әзірленген егжей-тегжейлі сауалнамалар арқылы қатысушылардан да, жаттықтырушылардан да кері байланыс арқылы жиналды. Бұл кері байланыс оқу режимінің практикалық салдарын түсінуге көмектесіп, сандық деректерге құнды контекст берді.

Бағдарламаны әзірлеуде негізгі педагогикалық қағидаттар – жүйелілік, қолжетімділік және біртіндеп күрделендіру – басшылыққа алынды. Жаттығулардың мазмұны жас ерекшеліктеріне сай таңдалып, көрнекілік әдістері пайдаланылды. Сонымен бірге, оқушылардың ынтымақ арттыру үшін ұжымдық жұмыс түрлері мен ойын элементтері енгізілді. Бұл тәсілдер оқу-тәрбие процесінің нәтижелілігін арттырып, жаттығуды тек дене шынықтыру емес, сонымен қатар тәрбиелік сипаттағы іс-әрекетке айналдырды.

Нәтижелер мен талқылаулар

13–14 жас аралығындағы жасөспірімдер боксшыларына арналған арнайы жаттығу бағдарламасы жылдамдықты, үйлестіруді, тепе-теңдікті және икемділікті қоса алғанда, негізгі физикалық атрибуттарды айтарлықтай жақсартуға мүмкіндік берді. Қатысушылар спринтті жеделдетуде, реакция уақытында, үйлестіру жаттығуларында және тепе-теңдік тапсырмаларында айтарлықтай прогресті көрсетті. Спринт жаттығулары, реакция жаттығулары және тепе-теңдік жаттығулары сияқты жаттығуларды қамтитын бағдарламаның жүйелі тәсілі ауылдық жаттығулар ортасынан туындаған ерекше міндеттерді тиімді шешті. Ресурстардағы және біліктілікті арттыру құралдарына қол жеткізудегі шектеулерге қарамастан, бағдарламаның бейімделу қабілеті қатысушылардың спорттық көрсеткіштерін айтарлықтай жақсартуға мүмкіндік берді.

Алынған мәліметтерді талдау әзірленген оқу бағдарламасын қолданғаннан кейін қатысушылардың жылдамдық-үйлестіру сапаларының үлгерім дәрежесін және өзгерістерін анықтауға мүмкіндік береді.

Зерттеуге қатысушылардың жылдамдық-координациялық қасиеттері туралы мәліметтерге статистикалық талдау жүргізу үшін сипаттамалық статистика әдісі қолданылды (кесте 1). Төменде әрбір параметр бойынша негізгі статистикалық көрсеткіштер берілген:

Кесте 1 – Зерттеуге қатысушылардың жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін бағалау нәтижелері (n=45)

Параметр	Орташа	Медиана	Сән (режим)	Стандартты ауытқу (стандартты ауытқу)
Спринт үдеулері	8,2 сек	8,1 сек	8,0 сек	0,6 сек
Жылдамдықпен жүгіру	6,5 сек	6,4 сек	6,3 сек	0,4 сек
Экспандерлермен жұмыс	12 қайталау	11 қайталау	10 қайталау	2 қайталау
Секіру	50 см	49 см	48 см	3 см
Реакция жылдамдығы	0,3 сек	0,3 сек	0,2 сек	0,05 сек

Параметр	Орташа	Медиана	Сән (режим)	Стандартты ауытқу (стандартты ауытқу)
Гимнастикалық сақиналар	6,8 ұпай	7,0 ұпай	7,0 ұпай	0,6 ұпай
Батут	7,5 ұпай	7,3 ұпай	7,0 ұпай	0,8 ұпай
Үйлестіру сатылары	9,2 сек	9,1 сек	9,0 сек	0,4 сек
Теңдестіру	15 сек	16 сек	15 сек	2 сек
Созылу	7 ұпай	7 ұпай	7 ұпай	0,5 ұпай

Сипаттамалық деректерді талдау нәтижесінде көптеген көрсеткіштердегі құралдар мен медианалардың бір-біріне жақын екендігін атап өтуге болады, бұл деректердің салыстырмалы түрде біркелкі таралуын көрсетеді. Дегенмен, стандартты ауытқу әртүрлі параметрлер үшін өзгереді, бұл қатысушылардың жылдамдықты үйлестіру қабілеттеріндегі өзгермеліліктің әртүрлі дәрежесін көрсетеді.

Жылдамдықты үйлестіру сапаларын қалыптастырудың әртүрлі параметрлері мен аспектілері арасындағы айырмашылықтардың статистикалық маңыздылығын анықтау үшін деректер түріне және санына байланысты t-тест немесе дисперсияны талдау (ANOVA) сияқты тиісті статистикалық сынақтар қолданылды топтар.

Осы нәтижелер мен статистикалық талдаулар негізінде біз әзірленген кешенді оқыту бағдарламасының тиімділігін анықтай алдық және зерттеуге қатысушылардың жылдамдық-үйлестіру сапаларының үлгерім дәрежесі мен өзгерістерін анықтадық. Осылайша, зерттеуге қатысушылардың жылдамдық-координациялық сапаларының әртүрлі параметрлері арасында салыстырмалы талдау жүргізу үшін топтар арасындағы айырмашылықтардың статистикалық маңыздылығын анықтау үшін дисперсияның бір жақты талдауы (ANOVA) қолданылды. Осыған ұқсас тәсілді Merlo және әріптестері де өз зерттеуінде қолданған, олар жас спортшылардың физикалық және үйлестіру қабілеттерін бәсекелестік деңгейіне қарай саралап, нәтижелердің сенімділігін статистикалық талдау арқылы дәлелдеген [13].

Талдау нәтижелері төменде 2-кестеде берілген:

Кесте 2 – Бір жақты дисперсияны талдау нәтижелері (ANOVA)

Параметр	F-мәні (F-мәні)	P-мәні (p-мәні)	Дисперсиялық қатынасы
Спринт үдеулері	3.81	0,025	0,18
Жылдамдықпен жүгіру	2.92	0,043	0,14
Экспандерлермен жұмыс	1.05	0,306	0,05
Секіру	2.15	0,081	0,10
Реакция жылдамдығы	4.26	0,019	0,20
Гимнастикалық сақиналар	0,61	0,548	0,03
Батут	1.98	0,104	0,09
Үйлестіру сатылары	2.76	0,052	0,13
Теңдестіру	5.42	0,010	0,25

Дисперсияны біржақты талдау нәтижелері бойынша әрбір параметр үшін p-мәндері анықталды. P-мәндері Sprint жеделдету, жылдамдықты жүгіру, реакция жылдамдығы және теңгерімдеу үшін статистикалық маңыздылық деңгейінен (әдетте 0,05) аз. Бұл осы

параметрлердегі зерттеу топтары арасындағы статистикалық маңызды айырмашылықтарды көрсетеді. Қалған параметрлер статистикалық маңыздылық деңгейіне жеткен жоқ, яғни бұл параметрлер бойынша топтар арасындағы айырмашылықтар статистикалық маңызды емес. Осылайша, талдау нәтижелері әзірленген кешенді оқыту бағдарламасы зерттеуге қатысушылардың «Спринт жеделдету», «Жүгіру жылдамдығы», «Реакция жылдамдығы» және «Теңдестіру» параметрлерін жақсартуға статистикалық маңызды әсер етті деп қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Дегенмен, бағдарламаның басқа параметрлерге әсері, мысалы, «Қарсылық белдеулерімен жұмыс», «Секіру», «Гимнастикалық сақиналар», «Батут», «Координациялық баспалдақтар» және «Созылу» статистикалық маңызды емес.

Осылайша, алынған нәтижелер дұрыс құрастырылған жаттығу бағдарламасының маңыздылығын және оның осы жас тобындағы боксшылардың жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін дамытуға әсер ету қабілетін растайды. Дегенмен, әрбір спортшының өзіндік ерекшеліктері бар екенін және жаттығуларға жеке жауап беретінін ескеру қажет, сондықтан ең жақсы нәтижелерге жету үшін бағдарлама мезгіл-мезгіл бейімделуі керек. Алынған нәтижелер мен мәліметтер бағдарламаны жетілдіру және осы жас тобындағы боксшылардың жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін дамыту әдістемесін одан әрі жетілдіру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Алынған нәтижелер спорттық дайындықтың педагогикалық әсерін де айқындайды. Тренинг барысында жаттықтырушының қолдауы, түсіндіруі мен ынталандыруы жасөспірімдердің сенімділігін арттырып, оқу процесіне белсенді қатысуға итермеледі. Бұл тек қана спорттық көрсеткіштердің жақсаруына емес, сонымен қатар оқушылардың өзін-өзі басқару дағдыларын, қарым-қатынас мәдениетін дамытуға ықпал етті. Демек, спорттық бағдарлама оқу-тәрбие жүйесінің бір бөлігі ретінде қарастырылуы тиіс.

Оқуға қатысушылардың жылдамдық-үйлестіру сапаларын қалыптастыру бойынша әзірленген кешенді оқыту бағдарламасының тиімділігін бағалау нәтижесінде айтарлықтай нәтижелер алынды. Жаттығу кезеңі аяқталғаннан кейін алынған деректерді талдау және сипаттамалық статистика әдісін қолдану арқылы 13–14 жас тобындағы боксшылардың жылдамдықты үйлестіру қабілетінің әртүрлі параметрлерінде өзгерістер анықталды.

Деректерді талдау нәтижесінде алынған негізгі қорытындылар келесі қорытындыларды жасауға мүмкіндік береді:

– Жасалған кешенді оқыту бағдарламасы зерттеуге қатысушылардың жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін жақсартуда маңызды рөл атқарды.

Спринттің жеделдету», «Жүгіру жылдамдығы», «Реакция жылдамдығы» және «Теңдестіру» параметрлері бағдарламаны пайдаланғаннан кейін статистикалық маңызды жақсартуларды көрсетті.

– «Қарсылық белдеулерімен жұмыс», «Секіру», «Гимнастикалық сақиналар», «Батут», «Координация баспалдақтары» және «Созылу» сияқты кейбір басқа опциялар

Дегенмен, кейбір параметрлер бойынша статистикалық маңызды нәтижелердің жоқтығына қарамастан, олардың зерттеуге қатысушылардың жалпы дамуы контекстіндегі маңыздылығын елемеге болмайды. Бағдарламаның әрбір аспектісі боксшының жан-жақты дағдылары мен қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқара алады. Осылайша, әзірленген кешенді оқыту бағдарламасы оқуға қатысушылардың жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін жақсартуда өзінің тиімділігін көрсетті, бұл кейбір параметрлер бойынша статистикалық маңызды нәтижелермен расталады. Болашақта бағдарламаның ұзақтығын, оқыту жиілігін және оқу процесінің тиімділігіне әсер етуі мүмкін ықтимал қосымша факторларды ескере отырып, нәтижелерді талдауды жалғастыру ұсынылады. Бұл 13–14 жас аралығындағы боксшылардың жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін дамытуда оңтайлы нәтижелерге қол жеткізу үшін бағдарламаны одан әрі нақтылауға және жетілдіруге мүмкіндік береді.

Бұл зерттеудің нәтижелері құрылымдық оқыту бағдарламаларының артықшылықтары туралы бар әдебиеттермен сәйкес келеді, әсіресе ресурстар шектеулі ауылдық жерлерде. Дегенмен, бұл зерттеу ауыл жасөспірімдерінің боксшыларында

жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін дамытуды арнайы қарастыру арқылы алдыңғы зерттеулерді кеңейтеді. Қатысушыларда байқалған елеулі жақсартулар ресурстардың шектелуіне байланысты қиындықтарды жеңуде оқыту бағдарламасының тиімділігін көрсетеді. Зерттеу көрсеткендей, мамандандырылған жаттықтырушылар мен құралдарға қол жетімділік шектеулі болуы мүмкін ауылдық жерлерде де жақсы құрылымдалған және бейімделетін жаттығу бағдарламалары спорттық дамудың маңыздылығына әкелуі мүмкін.

Бұл зерттеудің күшті жақтарының бірі – ауыл спортшыларының нақты қажеттіліктері мен шектеулеріне сәйкес келетін оқу бағдарламасының бейімделгіштігі. Жергілікті қауымдастықты тарту және қолжетімді ресурстарды пайдалану бағдарламаның тиімділігін одан әрі арттырды. Дегенмен, зерттеудің шектеулері салыстырмалы түрде шағын іріктеу көлемін және бір жас тобына ерекше назар аударуды қамтиды, бұл нәтижелердің басқа ауылдық жерлерге немесе жас топтарына жалпылануын шектеуі мүмкін. Сонымен қатар, зерттеу ұзақтығы оқу бағдарламасының ұзақ мерзімді әсерін байқау үшін жеткіліксіз болуы мүмкін, бұл осы салада қосымша зерттеулер жүргізу қажеттілігін көрсетеді.

Осы зерттеудің нәтижелері басқа ауылдық контексттерде ұқсас оқыту бағдарламаларын енгізу әлеуеті туралы құнды түсініктер береді. Бағдарламаның сәттілігі ресурсты үнемдейтін және жергілікті жағдайларға бейімделетін оқу режимдерін жобалаудың маңыздылығын көрсетеді. Бұл нәтижелер дұрыс жоспарлау және қоғамдастықтың қатысуымен ауыл спортшылары өздерінің қалалық әріптестерімен бәсекелестік паритетіне қол жеткізе алатынын көрсетеді. Ресурстар шектеулі орталарда спорттық білім беру мен оқытудың кеңірек салдары маңызды болып табылады, бұл ресурстардың қолжетімділігіне қарамастан әртүрлі контексттерде тиімді жүзеге асырылуы мүмкін оқу бағдарламаларын әзірлеуде үздіксіз инновациялардың қажеттілігін көрсетеді.

Қорытынды

Зерттеу ауылдық жасөспірімдер боксшылары арасында жылдамдықты үйлестіру қасиеттерін арттырудағы арнайы дайындық бағдарламаларының маңызды тиімділігін көрсетеді. Бұл қорытындыны Andrushchyshyn және әріптестері де өз еңбектерінде дәлелдеген — олар сараланған жаттығу тәсілдерінің кәсіби боксшылардың физикалық сапаларын айтарлықтай жақсартатынын көрсетті [14]. Жылдамдықта, үйлестіруде, тепе-теңдікте және икемділікте байқалған жақсартулар шектеулі ресурстар мен ауылдық жерлердегі озық нысандарға қол жеткізуден туындайтын қиындықтарды жеңу үшін жақсы құрылымдалған оқыту режимдерінің әлеуетін көрсетеді. Бұл зерттеу спорттық білім беру саласына, әсіресе ауыл жастары арасында спорттық дағдыларды дамыту контекстінде құнды түсініктерге ықпал етеді. Нәтижелер ауыл спортшыларының қаладағы әріптестерімен бәсекеге қабілетті теңдікке қол жеткізуін қамтамасыз ете отырып, олардың нақты қажеттіліктері мен шектеулеріне сәйкес реттелуі мүмкін бейімделетін жаттығу бағдарламаларының маңыздылығын көрсетеді.

Жүргізілген зерттеу ауылдық жерлердегі дене шынықтыру мен спорттық дайындықтың педагогикалық мәнін ашып көрсетті. Жаттықтырушы мұнда жасөспірімдер үшін тек спорттық нәтижелерге жеткізетін маман ғана емес, сонымен қатар тәрбиеші, ұстаз рөлін де атқарады. Арнайы әзірленген бағдарламалар оқушылардың жалпы оқу жетістіктеріне, өзіндік ұйымдастырушылық қабілеттеріне және әлеуметтік бейімделуіне оң ықпал етеді. Сондықтан мұндай бағдарламалар ауыл мектептерінің оқу-тәрбие процесіне кеңінен енгізілуі қажет.

Зерттеу нәтижелері бойынша жаттықтырушылар мен спорт мұғалімдеріне бірнеше практикалық ұсыныстар беруге болады. Біріншіден, іске асырылған бағдарламаның сәттілігі көрсеткендей, ресурстарды үнемдейтін және жергілікті жағдайларға бейімделетін оқыту бағдарламаларын әзірлеу өте маңызды. Жаттықтырушылар ауыл спортшылары кездесетін ерекше міндеттерді шешуде жаңашылдық пен тапқырлықтың маңыздылығын атап өтуі керек. Мұндай көзқарасты Kurt және оның әріптестері де қолдайды: олар 6 апталық күш пен

жылдамдық жаттығулары жасөспірімдер боксшыларының физикалық және физиологиялық параметрлерін айтарлықтай жақсартатынын дәлелдеген [15]. Бұған қоса, жергілікті қауымдастықты тарту және қолда бар ресурстарды пайдалану оқыту бағдарламаларының тиімділігін айтарлықтай арттырады. Бұл стратегиялар ауылдық жерлерде спорттың дамуына ықпал ететін қолайлы ортаны қалыптастыру үшін өте маңызды.

ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1 Семенов Д.С., Белишкина Г.П. Причины возникновения травматизма в боксе и его профилактика на различных этапах учебно–тренировочного процесса // Материалы научно–практической конференции Костанайского регионального университета им. А. Байтурсынова. – Костанай, 2021. – С. 150–162.
- 2 Байсакалова А.Ж. Влияние систематических занятий спортом на формирование физических качеств у подростков // Проблемы физического воспитания подростков: сб. науч. тр. – Алматы, 1999. – С. 78–84.
- 3 Каримова Ж.М. Физическое развитие и спортивная подготовленность подростков // Современные направления физического воспитания и спорта: сб. науч. тр. – Алматы, 2003. – С. 24–31.
- 4 Ергалиева А.А. Взаимосвязь физического развития и уровня скоростно–координационных качеств подростков // Физическая культура и спорт: материалы респ. науч.–практ. конф. – Талдықорган, 2018. – С. 45–53.
- 5 Saulea G.D. Methodological Education Character of Coordinating Movements in 14 and 15 Year–Old Boxers // The Annals of the “Ștefan cel Mare” University of Suceava. Physical Education and Sport Section. The Science and Art of Movement. – 2015. – Vol. 14, № 2. – С. 61–69.
- 6 Malacko J., Doder D., Stankovic V., Dokmanac M., Savic B., Doder R.A Comparative Analysis of the Morphological Characteristics of Elite Karatekas, Judokas, Taekwondoists, Boxers and Wrestlers // International Journal of Morphology. – 2015. – Vol. 33, № 1. – С. 245–250. https://intjmorphol.com/wp-content/uploads/2015/07/art_38_331.pdf
- 7 Безбородов И.С., Назаренко Л.Д. Совершенствование техники атакующих и защитных действий боксеров 13–14 лет // Современные проблемы физического воспитания и безопасности жизнедеятельности в системе образования: материалы II Всероссийской научно–практической конференции с международным участием. – Ульяновск, 2018. – Т. 2. – С. 54–56.
- 8 Маскеев Д.В., Осипов Д.А., Назаренко Л.Д. Управление мотивационной сферой боксеров как фактор повышения результативности спортивной деятельности // Современные проблемы физического воспитания и безопасности жизнедеятельности в системе образования: материалы II Всероссийской научно–практической конференции с международным участием. – Ульяновск, 2018. – Т. 2. – С. 87–92.
- 9 Gonezguk A., Khut E., Napsok R. Возрастные зоны в подготовке боксеров [Age zones in the training of boxers] // Sciences of Europe. – 2021. – № 74. – С. 121–140. DOI: 10.24412/3162–2364–2021–74–12–14
- 10 Гузь С.М. Оценка общефизической подготовленности боксёров и борцов 12–14 лет: дис. ... канд. пед. наук. – Петрозаводск: ПетрГУ, 2007. – 256 с.
- 11 Самигуллин Т.И. Применение нетрадиционных средств и методов в тренировочном процессе боксеров 14 лет (на примере кроссфит): бакалаврская работа. – Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2016. – 180 с.
- 12 Kenareva L.F. Совершенствование скоростно–силовых и координационных способностей в учебно–тренировочном процессе подростков 14–16 лет, занимающихся тайским боксом // Человек, здоровье, физическая культура и спорт в изменяющемся мире: сб. науч. тр. – Коломна: Петрозаводский государственный университет, 2018. – XXVIII с.
- 13 Merlo R., Lovecchio N., Bigoni M., Zago M. Profiling the physical performance of young boxers with different competitive levels // Frontiers in Physiology. – 2023. – Vol. 14. – Article 1166734. DOI: 10.3389/fphys.2023.1166734.
- 14 Andrushchyshyn I., Dub M., Stepanenko O., Oliynyk O., Kozina Z., Zoriy Y., Budnyk O. Improving the physical qualities of professional boxers on the basis of a differentiated approach // Humanities and Social Sciences Communications. – 2022. – Vol. 9. – Article 355. DOI: 10.1057/s41599–022–01264–3.
- 15 Kurt C., Karakoc O., Cicioglu H.I., Er F., Yildirim I. The effects of 6–week strength and speed training program on some physical and physiological parameters in adolescent boxers // Journal of Physical Education and Sport. – 2025. – Vol. 25, No. 1. – P. 123–130. <https://dergipark.org.tr/en/pub/asbid/issue/90958/1638487>

REFERENCES:

- 1 Semenov D.S., Belishkina G.P. (2021). Prichiny vznikeneniya travmatizma v bokse i ego profilaktika na razlichnyh etapah uchebno–trenirovochnogo processa [Causes of injuries in boxing and their prevention at various stages of the training process], Proceedings of the Scientific and Practical Conference of Kostanay Regional University named after A. Baitursynov, Kostanay, pp. 150–162. (in Russian).
- 2 Baisakalova A.Zh. (1999). Vliyanie sistematicheskikh zanyatii sportom na formirovanie fizicheskikh kachestv u podrostkov [Influence of systematic sports activities on the formation of physical qualities in adolescents], Problemy fizicheskogo vospitaniya podrostkov: sbornik nauchnykh trudov, Almaty, pp. 78–84. (in Russian).

3 Karimova Zh.M. (2003). Fizicheskoe razvitie i sportivnaya podgotovlennost podrostkov [Physical development and sports preparedness of adolescents], *Sovremennye napravleniya fizicheskogo vospitaniya i sporta: sbornik nauchnykh trudov*, Almaty, pp. 24–31. (in Russian).

4 Ergalieva A.A. (2018). Vzaimosvyaz fizicheskogo razvitiya i urovnya skorostno–koordinatsionnykh kachestv podrostkov [Relationship between physical development and the level of speed–coordination qualities of adolescents], *Fizicheskaya kultura i sport: materialy respublikanskoi nauchno–prakticheskoi konferentsii*, Taldykorgan, pp. 45–53. (in Russian).

5 Saulea G.D. (2015). Methodological Education Character of Coordinating Movements in 14 and 15 Year–Old Boxers, *The Annals of the “Ștefan cel Mare” University of Suceava. Physical Education and Sport Section. The Science and Art of Movement*, vol. 14(2), pp. 61–69.

6 Malacko J., Doder D., Stankovic V., Dokmanac M., Savic B., Doder R. (2015). A Comparative Analysis of the Morphological Characteristics of Elite Karatekas, Judokas, Taekwondoists, Boxers and Wrestlers, *International Journal of Morphology*, vol. 33(1), pp. 245–250.

7 Bezborodov I.S., Nazarenko L.D. (2018). Sovershenstvovanie tekhniki atakuyushchih i zashchitnykh deystviy bokserov 13–14 let [Improvement of attack and defense techniques of 13–14-year-old boxers], *Modern Problems of Physical Education and Life Safety in the Education System: Proceedings of the II All–Russian Scientific and Practical Conference with International Participation*, Vol. 2, Ulyanovsk, pp. 54–56. (in Russian).

8 Maskeev D.V., Osipov D.A., Nazarenko L.D. (2018). Upravlenie motivatsionnoy sferoy bokserov kak faktor povysheniya rezul'tativnosti sportivnoy deyatel'nosti [Management of boxers' motivational sphere as a factor in improving sports performance], *Modern Problems of Physical Education and Life Safety in the Education System: Proceedings of the II All–Russian Scientific and Practical Conference with International Participation*, Vol. 2, Ulyanovsk, pp. 87–92. (in Russian).

9 Gonezguik A., Khut E., Napsok R. (2021). Vozrastnye zony v podgotovke bokserov [Age zones in the training of boxers], *Sciences of Europe*, no. 74, pp. 121–140. DOI: 10.24412/3162–2364–2021–74–12–14. (in Russian).

10 Guz S.M. (2007). Otsenka obshchefizicheskoy podgotovlennosti bokserov i bortsov 12–14 let [Assessment of the general physical fitness of boxers and wrestlers aged 12–14], PhD Dissertation, Petrozavodsk: PetrSU, 256 p. (in Russian).

11 Samigullin T.I. (2016). Primenenie netraditsionnykh sredstv i metodov v trenirovochnom processe bokserov 14 let (na primere krossfit) [Application of non–traditional means and methods in the training process of 14-year-old boxers (using crossfit)], Bachelor's thesis, Krasnoyarsk: Siberian Federal University, 180 p. (in Russian).

12 Kenareva L.F. (2018). Sovershenstvovanie skorostno–silovykh i koordinatsionnykh sposobnostey v uchebno–trenirovochnom processe podrostkov 14–16 let, zanimayushchihsya tayskim boksom [Improvement of speed–strength and coordination abilities in the training process of 14–16-year-old adolescents practicing Thai boxing], *Chelovek, zdorovye, fizicheskaya kultura i sport v izmenyayushchemsya mire: Collection of scientific papers*, Kolomna: Petrozavodsk State University, XXVIII p. (in Russian).

13 Merlo R., Lovcchio N., Bigoni M., Zago M. (2023). Profiling the physical performance of young boxers with different competitive levels, *Frontiers in Physiology*, vol. 14, Article 1166734. DOI: 10.3389/fphys.2023.1166734.

14 Andrushchyshyn I., Dub M., Stepanenko O., Oliynyk O., Kozina Z., Zoriy Y., Budnyk O. (2022). Improving the physical qualities of professional boxers on the basis of a differentiated approach, *Humanities and Social Sciences Communications*, vol. 9, Article 355. DOI: 10.1057/s41599–022–01264–3.

15 Kurt C., Karakoc O., Cicioglu H.I., Er F., Yildirim I. (2025). The effects of 6-week strength and speed training program on some physical and physiological parameters in adolescent boxers, *Journal of Physical Education and Sport*, vol. 25(1), pp. 123–130.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СКОРОСТНО–КООРДИНАЦИОННЫХ КАЧЕСТВ ЮНЫХ БОКСЁРОВ В СЕЛЬСКИХ СПОРТИВНЫХ ШКОЛАХ

Хазир Тахир¹, Ахметов Р.А.^{2,}*

¹*Хаджеттепе университет, Турецкая Республика, г. Анкара*

²*Карагандинский национальный исследовательский университет имени Е.А. Букетова,
Республика Казахстан, г. Караганда*

*e-mail: thazir@hacettepe.edu.tr, impro78@bk.ru

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты формирования профессиональной компетентности будущих педагогов в условиях цифровой трансформации образования. Отмечается, что современное педагогическое образование требует подготовки специалистов, обладающих

не только глубокими теоретическими знаниями, но и развитым цифровым, коммуникативным и креативным потенциалом. Цель исследования заключается в выявлении эффективных путей интеграции цифровых и арт-технологий в процесс профессиональной подготовки студентов педагогических специальностей. Автор анализирует структуру профессиональной компетентности через когнитивный, деятельностный и личностный компоненты, а также раскрывает влияние цифровых симуляций, проектного обучения и визуальных коммуникаций на развитие педагогического мышления. Особое внимание уделяется роли интерактивных образовательных платформ, рефлексивных практик и командной работы в формировании у студентов готовности к самостоятельной профессиональной деятельности. Результаты исследования показывают, что сочетание цифровых и арт-технологий способствует росту мотивации, формированию навыков анализа и творческого решения педагогических задач. Автор делает вывод о необходимости системного внедрения инновационных методик в подготовку будущих учителей и о формировании образовательной среды, стимулирующей профессиональное саморазвитие и педагогическое творчество.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущие педагоги, цифровые технологии, арт-технологии, творческое мышление, образовательная среда.

PEDAGOGICAL ASPECTS OF DEVELOPING SPEED-COORDINATION ABILITIES OF ADOLESCENT BOXERS IN RURAL SPORTS SCHOOLS

Tahir Hazir¹, R.A. Ahmetov^{2,*}

¹Hacettepe University, Republic of Türkiye, Ankara

²Karaganda National Research University named after E.A. Buketov,
Republic of Kazakhstan, Karaganda

*e-mail: thazir@hacettepe.edu.tr, impro78@bk.ru

Abstract. The article explores the theoretical and practical foundations of developing professional competence among future teachers within the context of digital transformation in education. It emphasizes that modern teacher training should go beyond theoretical instruction, fostering the integration of digital literacy, creativity, and reflective thinking. The main goal of the study is to identify effective strategies for enhancing professional competence through the integration of digital and art technologies in pedagogical education. The author analyzes the structure of professional competence in terms of cognitive, technological, and personal components, while highlighting the pedagogical potential of digital simulations, project-based learning, and visual communication tools. The article discusses how these approaches stimulate students' independence, motivation, critical analysis, and creative thinking. Moreover, it presents evidence that practice-oriented and collaborative learning environments contribute to developing teachers' adaptability and professional flexibility. The findings confirm that combining art-technology methods and digital media increases students' engagement and their ability to implement innovative educational solutions. The author concludes that pedagogical universities must design learning environments that combine experiential and creative learning approaches to enhance the quality of teacher preparation in the era of digital transformation.

Keywords: professional competence, future teachers, digital technologies, art technologies, creative thinking, educational environment.